

Posudek disertační práce **PhDr. Heleny Hejlové**

Na téma: **Příprava učitelů na vzdělávání v právech dítěte**

Předložená disertační práce (zpracovaná na 199 stranách a obohacena o četné přílohy) náleží tématicky do okruhu prací, které usilují o vnitřní proměnu školy, potažmo obohacení přípravy učitelů, realizujících tuto proměnu, a to cestou její humanizace. Smysluplnost, významnost a aktuálnost zvolené tematiky je zřetelně vyjádřena v cílech, které autorka formulovala takto: „Obecný cíl práce je proto formulován jako úkol vytvořit zdůvodněné koncepční základy vzdělávání v právech dítěte. Rozvinout je do cílů přípravy učitelů na práci s těmito právy se záměrem podpořit jejich kompetence začleňovat je do výuky žáků, do péče o klima školy a školní třídy, do osobního výukového stylu v podobě vlastního porozumění, hodnot i výchovných a vzdělávacích procesů.“ (s.3)

Na základě promyšleného systému zvolených metod, které jsou v práci náležitě charakterizovány a adekvátně využity, zpracovala H. Hejlová obsažnou, logicky dobře koncipovanou studii. Je založena na rozsáhlém teoretickém studiu, jak to potvrzuje i bohatá bibliografie, jež je součástí disertační práce, a zároveň kvalitním empirickým výzkumem, který v práci dokládá.

Teoretická část práce je obsažena v prvních dvou kapitolách. V nich autorka především vymezuje stěžejní pojmy a teorie, které náleží danému tématu (významové vzorce dětství, historická rekonstrukce pohledů na dětství, zakotvenost „dětství“ v teoriích filozofických, psychologických a sociologických) tak, aby mohla představit mnohorozměrný obraz současného pojetí dětství. Tím si vytvořila prostor pro tázání se po provázanosti tohoto vidění „dětství“ a vzdělávání v právech dětí. Dále pak vymezuje cíle, principy, obsah vzdělávání a strategie při výuce v právech dětí. Druhá kapitola nabízí čtenáři přehled doposud existujících variant zpracování obsahu vzdělávání v oblasti dětských práv. V této části práce (2. kapitola) velmi oceňuji autorkou nabízený celostní přístup k vedení dětí, v němž klade důraz na vyváženost dvou rozměrů jejich života: - individuální bytí a včleňování se do lidského společenství. Dále oceňuji etický rozměr výchovy autorkou akcentovaný, který je dle některých současných autorů (Keller, Ries a jiní) ve školství, ale i společnosti vůbec, opomíjen.

Celá tato část práce vypovídá o autorčině hlubokém ponoru do dané tematiky. O podrobné znalosti pramenů, které zpracovává a schopnosti téma uchopit z různých úhlů pohledu. Autorka je schopna jasně formulovat své myšlenky. Její jazyk je velmi kultivovaný (místy velmi jazykomalebný) a přesný. Neztrácí se v mnohosti zbytečných slov. Velmi oceňuji pravidelná závěrečná shrnutí za jednotlivými kapitolami, která na malém prostoru zachycují podstaty úvah a podob myšlení.

Tato část práce je velmi podnětným, uceleným textem, (Nutno dodat, že i vedle již existujících textů s danou problematikou vydaných v nedávné době, je autorčin text objevný.) který nejen obohatil mé poznání, ale také vyvolal řadu otázek, které se nově vynořily. Dovolím si se o některé komentáře a otázky s autorkou podělit:

1. Při vymezování významových vzorců dětství u publicistů jsem neměla dostatek informací o průběhu šetření ani o sledovaném vzorku dětí ani o expertech, kteří pomáhali vymezit tyto vzorce. Při závěrech jednoho experta že: „... dospělý svět se stává úkolem, který je nezvladatelný, který spíše od přípravy na reálné životní situace odrazuje a představuje je dítěti jako příliš obtížné...“ mě napadlo, jaká je realita

- v rodinách, kde děti navštěvují některou z reformních podob školy (např. WS) či v rodinách vyznávajících jiný, než konzumní životní způsob. Budou tyto vzorce totožné?
2. V případě výběru podnětných literárních impulsů by mě zajímal klíč k výběru autorů.
 3. Co přináší do lidského bytí vztahování se JÁ-ONO? (myslím ve vztahu k tématu práce)
 4. V souvislosti se zmiňováním teorie intersubjektivní (filozofická reflexe člověka) bych ráda přinesla téma k uvažování. Tuto teorii zabudovávají různé přístupy zabývající se člověkem, mimo jiné i na poli medicíny. Např. manželé Papouškovi (léta pracující v Ústavu pro péči o matku a dítě, posléze v SRN) přináší pojem Intuitivní rodičovství. Dokládají celou škálu případů, kdy rodiče a pečovatelé při komunikaci s vlastním nebo cizím kojencem modifikují své chování, aniž by si toho byli vědomi nebo tím sledovali nějaký zájem. Produkují při něm vzorce a modifikace chování, které mají alespoň částečně vrozené psychobiologické predispozice. Jak však poukazuje další přístup, u nás nabízený jako VTI (videotrénink interakcí), zabývající se efektivní (rozuměj partnerskou a respektující) komunikací, tyto vzorce (vzorce podpůrné a pro dětský vývoj významné) se v období, kdy dítě přechází k předmětně manipulační činnosti často ztrácejí a jsou nahrazovány těmi, které méně podporují či spíše manipulují druhými. Pokud má klient zájem je vědomě využívat, musí se jimi začít vědomě zabývat. Jak se projeví tento fakt v přípravě budoucích učitelů (či učitelů v praxi) na práci s právy dítěte?
 5. Existují nějaké nástroje na zjišťování evaluačních kritérií naplňování práv dítěte ve školním vzdělávání? (Mám na mysli i kritéria využívaná ČŠI apod.)

Poslední kapitola práce se věnuje vymezení koncepčního programu určeného pro přípravu studentů učitelství na práci s právy dítěte ve školním prostředí. Osou nabízeného programu se pro autorku stávají 2 aspekty: etika vztahu učitele vůči žákovi a určenost práv dítěte pro děti. Nabízený program je výsledkem několikaletého hledání a propracování. Proto zajímavou část tvoří autorčin popis, analýza a komentáře 4 vytvořených a realizovaných (akčním výzkumem zhodnocených) modelů. Autorka modely vyzkoušela postupně od roku 1999 do roku 2002. Svědčí to opět o autorčině poctivém hledání neoptimálnější varianty koncepce programu. Jí popsané výsledky akčních výzkumů jsou inspirativní pro každého, kdo se pokusí vystavět program, který má za cíl v sobě kloubit naukový, praxeologický a axiologický přístup při vzdělávání učitelů.

Nejobsáhlejší zprávou v práci je analýza akčního výzkumu čtvrtého- syntetického a zatím konečného modelu vzdělávání, ověřovaného v roce 2005. Vedle analýzy studentských výstupů se autorka zaměřila také na zjišťování postojů studentů k vzdělávání v právech dítěte. Hlavním výzkumným nástrojem se jí stala Q-metodologie, doplněná o techniku volného psaní na dané téma. Q-metodologie byla zpracována v říjnu a lednu roku 2005. Závěr výzkumu je doplněn o autorkou formulovaná evaluační kritéria kurzu.

Výsledky výzkumu přispěly k dalšímu možnému dopracování podoby nabízeného modelu vzdělávání v právech dítěte. Autorkou nabídnutá cesta zkoumání této podoby kurzu je velmi cennou ukázkou, jak je nutné promýšlet a přetvářet výuku, jež má studenty opravdu rozvíjet a má je efektivně připravit pro jejich budoucí učitelskou práci. Z vlastní zkušenosti musím konstatovat, že takto poctivě zkoumané modely výuky jsou vskutku výjimkou.

Další moment, vyplývající z výzkumu je také zásadní. To, oč sami studenti žádají, tedy věnovat se rozvoji kvalit jejich výukového stylu, nutně vyžaduje podmínky pro takovou práci. Mám na mysli: počet studentů ve skupině (do 15 studentů), vhodné prostory (bez lavic či s pohyblivým nábytkem), možnost častějšího vstupu studentů do reálného terénu školy a

dostatek hodin věnovaných pedagogicko- psychologické přípravě. To také není dnes na všech fakultách (s ohledem na ekonomickou náročnost) samozřejmostí. K této kapitole práce mám jen jednu otázku:

- 1. Jak je v současné době kurz zařazen do systému vzdělávání učitelů 1.st.ZŠ na vaší fakultě? Kolik studentů má možnost (či povinnost) se jej zúčastnit?*

Autorka splnila formulované cíle . Soudím, že předložená disertační práce je na vysoké úrovni a svědčí o odborné zralosti autorky. Splňuje podmínky kladené na disertace. Doporučuji ji k obhajobě v dalším řízení.

V Plzni 3.5.2008

PhDr. Eva Lukavská, PhD.